

MVRDV, De Markthal, Rotterdam

Kunst die wil verleiden

Het examen tekenen, handvaardigheid en textiele vormgeving 2018

"Mooi examen, teleurstellend gemaakt...", zo was een van de eerste reacties van docenten tehatex havo tijdens de landelijke examenbespreking in Utrecht. Een kleine 4000 leerlingen bogen zich op woensdag 16 mei over het eerste tijdvak. Ronduit positief was vrijwel iedereen over de voor leerlingen aantrekkelijke voorbeelden en herkenbare onderwerpen. Het thema van dit havo-examen, 'Zo verleidelijk! Over spectaculaire kunst, kunst die de aandacht trekt en kunst die wil verleiden' bood daartoe dan ook voldoende mogelijkheden. Het thema sloot tevens goed aan bij de historische periode: de barok. En ook dit jaar bleek weer eens dat een bekende figuur uit de media de waardering voor het examen kan opschroeven: in de positieve reacties van leerlingen op het examen werd de selfie van Justin Bieber het meest genoemd.

De lengte van het examen

Hoe mooi het examen ook was, veel docenten hadden de indruk dat leerlingen het niet goed gemaakt hadden, dat velen van hen vragen hadden overgeslagen, slechts gedeeltelijk beantwoord hadden of dat ze in tijdnood waren gekomen. Net als vorig

jaar werd door leerlingen en docenten geklaagd over de lengte van het examen. Eén docent liet weten dat ze dacht dat het examen elk jaar langer werd. Dit laatste is niet het geval. De lengte van het examen is en blijft een aandachtspunt voor de examenmakers (zowel in de constructiegroep van Cito als in de vaststellingscommissie van het College voor Toetsen en Examens zitten docenten beeldende vakken uit het voortgezet onderwijs): met 36 vragen was het examen een vraag minder lang dan vorig jaar en ook het aantal woorden was afgenomen. De analyse van het examen, op basis van de door docenten ingestuurde gegevens in Wolf, laat zien dat het examen niet te moeilijk was, weliswaar iets moeilijker dan in 2017, maar immer nog een fractie makkelijker dan door examenmakers was verwacht. De N-term werd vastgesteld op 0,9.

Moeilijke en makkelijke vragen

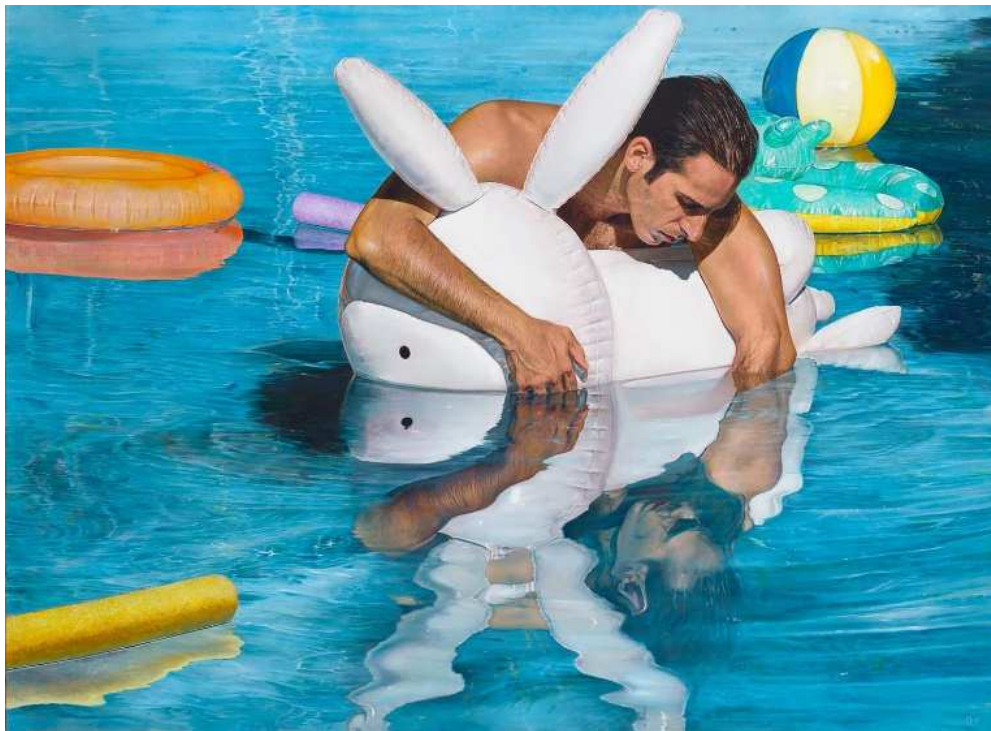
Het examen opende traditiegetrouw met architectuur. In 'Een superpassage' stond de Markthal van architectenbureau MVRDV centraal. De voorstelling op het gewelf van deze markthal liet zich goed vergelijken met een virtuoze plafondschildering van een barokkerk uit Rome. Dit opgavenblok toetste kennis van de barok evenals inzicht in de manier waarop hedendaagse kunstenaars teruggrijpen op oude 'verleidingstactieken', maar dan met andere middelen en doelen. Docenten beoordeelden het opgavenblok als leuk, maar lastig. De ervaring leert dat leerlingen moeite hebben met architectuur, een vakgebied dat ze meestal alleen uit de theorie kennen en niet uit de praktijk, zoals tekenen en handvaardigheid. De examenmakers wilden leerlingen tegemoetkomen met enkele vragen over de schildering in de koepel van de kerk. Echter, de vraag over het ontwerp van het gebouw bleek juist de makkelijkste vraag van het blok, en die over kenmerken van barokke schilderkunst en het doel dat de kerk met deze kunst heeft, de moeilijkste.

Caravaggio, Narcissus, 1598

Er was sowieso veel aandacht voor schilderkunst uit de barok in dit examen, want in het tweede opgavenblok, 'Mooi en ijdel', werd een schilderij uit de Italiaanse barok bevestigd en in het derde blok een uit de Nederlandse Gouden Eeuw. Het blok over schilderkunst ('Mooi en ijdel') begon met de mythische figuur van Narcissus die zijn spiegelbeeld in het water bewondert – een schilderij van de hand van de Italiaanse kunstenaar Caravaggio. Het kunstwerk leende zich goed voor het bevragen van beeldende aspecten gerelateerd aan een enkele kennisvraag over de barok (clair obscur) en voor het toetsen van hogere denkvaardigheden, met name bij de opgaven over hedendaagse varianten op Caravaggio's

thema. Het leggen van dergelijke formele en inhoudelijke verbindingen door de tijd heen werd door zowel docenten als leerlingen gewaardeerd. Makkelijker werd het examen er niet op. Vraag 15 uit dit opgavenblok bleek de moeilijkste van het hele examen. Leerlingen moesten twee argumenten geven ter ondersteuning van de bewering dat het schilderij *Bad Dad* van Michael Zavros postmodern genoemd kan worden. Deze vraag, die een beroep deed op de hogere denkvaardigheden, was de eerste vraag van het examen die door een flink aantal leerlingen (4,6 procent) werd overgeslagen. Zestig procent van de leerlingen gaf geen enkel argument, iets meer dan dertig procent wist één argument te geven en slechts zes procent gaf twee van de drie mogelijke argumenten: het opzichtig citeren van een schilderij uit de kunstgeschiedenis, het banaal maken van of spotten met een verheven figuur (uit de mythologie) en de knipoog naar 'low art' door de overeenkomst met mode- en reclamefotografie.

Michael Zavros, *Bad Dad*, 2013

Het opgavenblok, 'Bont tapijt', bood veel ruimte aan het toetsen van beeldende aspecten, zoals vormgeving, materiaal en techniek. Bij het schilderij van Johannes Vermeer, een Hollands interieur met een Perzisch tapijt, ging het om de manier waarop de schilder een dik gevouwen tapijt zo levensecht mogelijk weet te verbeelden. Bij het tapijt gemaakt van ijsparasolletjes, van het Nederlandse kunstenaars- en ontwerperscollectief We Make Carpets, moesten leerlingen onderzoeken welke kenmerkende eigenschappen van zo'n klein alledaags object bijdragen aan het creëren van een spectaculair effect. Uit de analyse bleek dat beide vragen 'werken': ze onderscheidden vaardige leerlingen van minder vaardige leerlingen. De leerlingen en docenten waren iets minder te spreken over dit blok, dat

volgens hen vooral lastig nakijken was. Uit de analyse blijkt dat dit opgavenblok (met een gemiddelde p'-waarde van .64) het makkelijkst was.(1) Het relatief grote aantal vragen over vormgeving en minder vragen die kennis van de kunstgeschiedenis toetsen, zullen daaraan hebben bijgedragen.

We Make Carpets, Umbrella Carpets 2, 2015

Het laatste blok bleek het moeilijkst. Een beetje verrassend was dat wel, omdat de examenmakers verwacht hadden dat met een thema als 'Zo verleidelijk!' zeker een hedendaagse kunstenaar als Jeff Koons behandeld zou zijn. Vier van de negen vragen hadden betrekking op een werk van zijn hand. Opnieuw maakten deze vragen goed onderscheid tussen vaardige en minder vaardige leerlingen.

Vraag 31, over de manier waarop Koons de beschouwer met zijn kunstwerk verleidt en welk doel hij daarmee beoogt binnen de kunstwereld, bleek toch voor het merendeel van de leerlingen te hoog gegrepen. Wellicht hebben vermoeidheid en tijdnood meegespeeld bij het wat magere resultaat in dit laatste blok, waarvan de laatste vragen vaker werden overgeslagen: vraag 35 door 5,7 procent van de leerlingen en vraag 36 door 8,7 procent. Erg veel punten misten leerlingen daardoor

echter niet, want de laatste twee vragen waren vier scorepunten waard op een maximaal haalbaar aantal van 77 scorepunten.

Conclusie

De Quicksan, met de uitkomsten van de vragenlijst onder docenten, wees uit dat docenten het examen inhoudelijk voldoende tot goed vonden aansluiten bij het onderwijs. Dat was een verbetering ten opzichte van 2017. Ook dit examenjaar bleek weer dat vragen waarbij kennis van de kunstgeschiedenis wordt getoetst moeilijker zijn dan vragen over beeldende aspecten. Misschien dat deze kennisvragen en het relatief grote aantal samengestelde vragen leerlingen en docenten het gevoel gaven dat het examen, ondanks dat het korter was dan de jaren ervoor, lastig blijft. Voor examenmakers is dit moeilijk te voorkomen. De kennisvragen zijn onderdeel van de te toetsen vaardigheden en de samengestelde vragen blijken een effectieve manier om hogere denkvaardigheden te toetsen. Daarmee wordt een belangrijk doel van het examen bereikt, namelijk een goed onderscheid maken tussen vaardige en minder vaardige leerlingen.

(1) De p'-waarde geeft een indicatie van de moeilijkheidsgraad, waarbij een waarde boven de .85 staat voor - extreem - makkelijk en een waarde onder de .30 voor - extreem - moeilijk.